

Kandidatnummer:

6005

(Hvis besvarelsen skal leveres på navn, skrives navn i stedet for kand.nr.)

FORSIDE

ved besvarelse av hjemmeeksamen, semesteroppgave, rapport, essay m.m.

Emnekode:	SK-101
Emnenavn:	Skolebibliotekkunnskap 2: Barne- og ungdomslitteratur
Emneansvarlig (normalt faglærer):	Svein Slettan
Eventuell veileder:	
Innleveringsfrist/tidspunkt:	22.01.2014
Antall ark inkl. denne forside:	16
Merknader/Tittel på bacheloroppgave:	Hjemmeeksamen

Jeg/vi bekrefter at jeg/vi ikke siterer eller på annen måte bruker andres arbeider uten at dette er oppgitt, og at alle referanser er oppgitt i litteraturlisten.

Ja

Nei

Kopiering av andres tekster eller annen bruk av andres arbeider uten kildehenvisning, kan bli betraktet som fusk.

Kan besvarelsen brukes til undervisningsformål?

Ja

Nei

Gjelder kun gruppeeksamen:

Vi bekrefter at alle i gruppa har bidratt til besvarelsen

Ja

Nei

Eksamensoppgave SK-101

Møte med døden i to bildebøker

Analyse og sammenlikning av
Gaute Heivolls Himmelen bak huset og Stain Holes Annas himmel

Kandidatnummer 6005
Innleveringsfrist 22.01.2014

Innhold

Innhold	2
Innledning	3
Bildebøker	3
<i>Himmelen bak huset</i> av Gaute Heivoll.....	6
<i>Annas himmel</i> av Stian Hole	9
Sammenlikning av <i>Annas himmel</i> og <i>Himmelen bak huset</i>	13
Konklusjon	14
Litteratur.....	15

Innledning

I denne oppgaven vil jeg først se på sentrale trekk ved bildebøker ut fra relevant litteratur. Hva gjør en bildebok til en bildebok? Og hva skiller sjangeren fra andre bøker skrevet med barn i tankene?

Jeg vil deretter gi en analyse av, og siden sammenlikne, de to bildebøkene *Himmelen bak huset* av Gaute Heivoll og *Annas himmel* av Stian Hole. Jeg vil se på hvordan illustrasjonene og verbalteksten fungerer sammen, og jeg vil si litt om temaer og symboler jeg finner. Jeg vil også se på likheter og forskjeller i disse to bøkene.

Bildebøker

Bildeboka er blitt en viktig og populær sjanger innen dagens barnelitteratur, og bare i 2006 ble det utgitt hele 248 bildebøker (Kaldestad og Vold 2008:178). Mjør, Birkeland og Risa skriver at i bildeboka skjer et møte med to kunstarter, nemlig litteratur og bildekunst, og de definerer ei bildebok som ”ei bok med eitt eller flere bilde på kvart oppslag, der tekst og bilde saman deltek i framstillinga av eit narrativt forløp” (Mjør, Risa og Birkeland 2000:109). De skriver videre at mange barnebøker kan inneholde illustrasjoner uten av være bildebøker. Bildeboka skal ha ett eller flere bilder på hvert oppslag, og i mange bildebøker vil fram- og baksidebilde, innsideperm og tittelblad være viktige for bokas helhet (Mjør, Birkeland og Risa 2006:113).

Det som skiller ei bildebok fra annen illustrert barnelitteratur, er at illustrasjonene sammen med verbalteksten utgjør en helhet, en ikonotekst. De to elementene kan stå sammen på flere måter; verbaltekst kan gi tilleggsinformasjon til illustrasjoner og omvent, eller de kan fortelle det samme på hver sine måter. En viktig oppgave illustrasjonene har, er å utfylle og komplimentere verbalteksten. De kan for eksempel ha en beskrivende funksjon, som gir leseren informasjon verbalteksten da kan utelate. På denne måten utvider illustrasjonene teksten. Verbalteksten er likevel viktig for å beskrive detaljer som f. eks navn, tanker og stemninger (Mjør et. al. 2000:121-122).

”Ikonoteksten blir skapt gjennom eit komplekst samspell mellom det lineære og det romlege” (Mjør et. al. 2000:111). Med dette sitatet peker forfatterne på måten den lineære verbalteksten jobber sammen med den romlige illustrasjonen den står sammen med. De fleste bildebøker følger en kronologisk og lineær framstilling. Dette gjør det enkelt for også de yngre leserne å følge historien, og gir et oversiktlig inntrykk. Illustrasjonene er ikke lineære på samme måten som verbalteksten, og de kan uttrykke sin del av historien på flere måter (Mjør et. al. 2000:110-111). De kan bygges opp på ulike måter og med ulike perspektiver alt etter hva de ønsker å fortelle eller sette fokus på. De vanligste bildeutsnittene varierer fra heltotal-, total- og halvtotalbilde, hvor leseren får et overblikk over miljø og personer, til nær- og ultranærbilde, som fokuserer på f. eks. ansikt og detaljer. Heltotalbildet brukes ofte i etableringsoppslaget, og gir leseren en oversikt over hvor handlingen forgår, og hvem eller hva vi skal lese om. Illustratøren kan også benytte ulike perspektiver for å signalisere f. eks. makt eller avmakt hos personer i handlingen (Mjør et. al. 2000:115-118).

Bildebøker har gjerne en multimodal forside, der flere modaliteter spiller sammen om å gi leseren informasjon om hva han kan forvente når boka åpnes. Ofte har bildebøker sterke, klare farger, og ofte en illustrasjon av hovedpersonen (Rostvåg 2010:48). Forskjellige farger gir forskjellige assosiasjoner, og dette kan bevisst brukes for å skape stemninger eller gi frampek til hvilke følelser boka tar opp (Tschudi-Madsen 2014). Dette gjelder også tittel og forsidebilde.

Som nevnt innledningsvis er forventning er et viktig element ved bildeboka. Boka leses fra venstre til høyre, og bildene står i en seriell sammenheng. Illustratøren vil ofte utnytte dette i sine illustrasjoner for å skape en forventning hos leseren om hva som kommer på neste oppslag. Et bilde kan henvise til noe som har skjedd tidligere, eller peke mot noe som kommer. Samtidig kan verbalteksten innføre elementer som bildene ikke enda har vist, og dette er med på å gi leseren lyst til å bla om for å finne ut hva som finnes på neste oppslag; det er med på å skape en dynamisk sidevending. Sidevendinga flytter handlinga i tid, og tar historien videre (Mjør et. al. 2000:112-113).

Oppslagene i bildeboka er bygd opp etter ulike komposisjoner, og denne har noe å si for hvordan oppslaget leses og forstås. Mjør, Birkeland og Risa skiller mellom tre typer komposisjoner; symmetrisk, spredt og samlet. Den symmetriske komposisjonen har et tydeligere fokus enn den spredte, og oppfattes også som mer harmonisk. Dermed kan illustratøren bevisst formidle f. eks. en kaotisk stemning ved å bruke en spredt komposisjon i bildet sitt (Mjør et. al. 2000:113-114).

Bo Møhl og Maj Schack skriver i sin artikkel ”Eventyrterapi” (1978) om Bruno Bettelheims teori om at eventyrene kan hjelpe barnet med å bearbeide en rekke problemer det møter opp gjennom oppveksten sin. Han begrunner teorien sin på bakgrunn av utviklingspsykologien, og mener at barn som leser (eller blir lest for) om personer som overviner problemer av forskjellige slag, på et mentalt plan også vil gå gjennom den samme prosessen sammen med hovedpersonen (Møhl og Schack 1978:30-31). Denne teorien burde også enkelt kunne overføres til også å gjelde bildebøker, som tar opp mange temaer barn tenker på. *Himmelen bak huset* og *Annas himmel* er to eksempler på bildebøker som tar opp døden som tema, og barn som enten har opplevd, redd for, eller nysgjerrige på døden, vil kanskje kunne kjenne seg igjen i historiene, og dermed bearbeide egen sorg eller frykt gjennom bøkene.

En annen filosof som er opptatt av hva som skjer hos et barn som leser, er Knud E. Løgstrup. Han skriver om identifikasjon som noe som skjer både med forfatter og leser i det de lever seg inn i hovedpersonens følelser, tanker og handlinger, og på den måten kan forstå og berøres av hva denne personen sier eller gjør ut fra dennes perspektiv (Løgstrup 1974:18). Løgstrup poengterer også det viktige i å la det gå hovedpersonen vel til sist, og skriver at ”Forfatteren af børnebogen er betænkt på ikke at skade barnets forventning. Hovedpersonens liv skal lykkes” (Løgstrup 1974:20). Dette gjelder også i bildebøker, og spesielt i bøker med så alvorlige temaer som vi finner i *Himmelen bak huset* og *Annas himmel*. Dersom leseren ser at det går bra med hovedpersonen til sist, kan han kanskje for seg se en lykkelig slutt for seg selv også.

Jeg vil nå se på bildebøkene *Himmelen bak huset* av Gaute Heivoll og *Annas himmel* av Stian Hole og forsøke å gi en analyse av disse. Jeg vil se på bøkene i sin helhet, hvordan de er bygd opp, og hvordan tekst og bilde fungerer sammen. Jeg vil også se på tematikk og symbolbruk i tillegg til bøkens form.

Himmelen bak huset av Gaute Heivoll

Himmelen bak huset handler om Jon som bor sammen med pappa. Fra begynnelsen av boka merkes en noe anspent stemning mellom far og sønn, og vi får et innblikk i en hverdag preget av sorg og savn. Leseren får et varsel eller et frampek om hva boka kommer til å handle om når han åpner permen og det første som møter ham er en blodrød himmel bak en mørkerød skog. I begynnelsen av boka skriver ikke Heivoll direkte om sorgen annet enn å si at mor til Jon er død, men lar likevel leseren forstå sinnsstemningen til personene ved å beskrive hverdagslige situasjoner som at far ser på TV med lyden nesten helt skrudd ned, og at Jon lager en tegning av en hvalunge og dens mor etter å ha sett dette på den dempede Tv-en. Jon forteller også at det ikke er ofte pappa ler lenger: ”Det er så lenge siden jeg har sett ham le, jeg har nesten glemt hvordan det er” (s. 10). Leseren får altså inntrykk av at Jon og pappa bor i et hus der latteren har stilnet, og at det har vært – og er fremdeles – ei vanskelig tid for dem begge.

Heivolls bok er illustrert av Øyvind Lauvdahl, og hans illustrasjoner underbygger stemningen i verbalteksten på en god måte. De er mørke, dystre og, fram til side 27, kun i svart og hvitt. Lauvdahl bruker mange store, mørke flater i sine illustrasjoner, noe som også er med på å gjøre bildene triste. Først på de oppslagene der Jons mamma kommer inn i bildet lysner illustrasjonene noe, og mamma selv er fremstilt i engleaktig hvitt. Her forandrer også verbalteksten nesten umerkelig karakter, og vi kan til og med skimte litt humor, som på side 90: ”Mamma? sier jeg litt høyere. Men jeg visste jo at hun ikke kom til å svare. Når man er i himmelen svarer man ikke sånn uten videre”.

Lauvdahl bruker en teknikk som kan se ut som kun blekkpenn eller tusj. Han lar veldig lite av illustrasjonene være helt hvite og uten skygger, og dette gir et uttrykk som matcher stemningen i verbalteksten godt. Lauvdahl bruker enkle streker og linjer til å skape dybde, skygger og tekstur, og dette er også med på å forsterke Jons følelser. For eksempel er den store, mørke skogen Jon er så redd for, tegnet nesten helt kompakt svart, men likevel aner vi konturene av trærne (f. eks. s. 43).

Himmelen bak huset er bygd opp etter strenge rammer når det gjelder utformingen til oppslagene. Hvert oppslag har tekst på vestre side og ett bilde på høyre side. Hver tekstsider har en tynn, sort ramme som kun brytes av sidetallet i midten av nederste kant, og illustrasjonene har alle en smal, hvit ramme. Rammen her er ingen fast strek, og av og til

tegnes ikke bildet helt ut til rammen. Dette er med på å bryte opp det ellers strenge mønsteret noe.

Jeg vil påstå at boka har lang verbaltekst til å være bildebok. Noen tekstsider har mer tekst enn andre. Noen steder er sida fullpakket av tekst, og dette gjør at boka vanskelig kan leses av yngre barn alene. Dessuten er temaene i boka så alvorlige, at det for de yngste leserne vil være trygt å ha en voksen å spørre hvis noe er vondt å forstå eller litt skummelt. Hvor mye eller lite tekst som står skrevet er også med på å skape stemning hos leseren. To oppslag har betydelig kortere tekst enn resten av oppslagene, og disse finner vi på side 54-55 og på side 64-65. På begge oppslagene er det som om Jon holder pusten av spenning i historien, og det hviler en slags uhygge over oppslagene. Det er noe merkelig og uforklarlig som skjer, og leseren har mer enn nok med å se på bildene og forsøke å finne ut av hva som skjer sammen med Jon. Dermed fungerer teksten, eller mangel på mye tekst, som et virkemiddel som er med på å ikke ødelegge stemningen verken hos leseren eller hos Jon. Dette er også sider som en høytleser kanskje for effektens skyld ville hvasket mens han leser.

Hovedtemaet i *Himmelen bak huset* er døden. Jeg vil også si at sorg, savn, familie og redsel for det ukjente er sentrale temaer i boka. Boka har 101 sider, og på disse sidene får forfatter og illustratør formidlet mye. Selv om vi følger den lille familien i huset i skogen bare et drygt døgn, skjer det mye både i historien og mentalt med hovedpersonene. Vi møter Jon som en redd gutt med mange tanker rundt det at mamma er død. Han lurere på om pappa gråter når han sitter og stirrer tomt fremfor seg, selv om kinnene er tørre, og han lurere på hvor himmelen, der mamma er, ligger (s. 22).

Jon vet at mamma er død, men ser henne likevel hver kveld når han skal legge seg. Her kan, i alle fall eldre lesere, begynne å lure på om Jon drømmer eller om det som skjer er virkelig, mens mange yngre lesere nok vil ta historien mer bokstavelig. Akkurat denne natta kommer ikke mamma, og Jon får ikke sove før mamma har vært der. Han er redd for mørket, han er redd for klærne i klesskapet, som kommer til live i mørket, og han er redd fordi mamma ikke kommer som hun pleier. Det er nå pappa får den gode ideen om å rekke opp en av mammas mange strikkede gensere som Jon likevel ikke kan bruke. De lager en lang, lang rød tråd av genseren, og den ene enden bindes fast i pappas tå. Den andre enden holder Jon. Han kan rykke i tråden når han begynner å bli redd, og da roper pappa "au". Det er akkurat som om Jon holder i pappa, selv om de er i forskjellige deler av huset. Lauvdahl introduserer også på dette oppslaget en ny farge, nemlig den røde genseren og tråden. Denne blir et holdepunkt for både leseren og for Jon, og går bokstavelig talt som en rød tråd gjennom resten

av boka. Det er denne Jon holder fast i, og siden den trekker historien framover, holder også leseren på en måte fast i tråden.

Det viktigste og mest fremtredende symbolet i *Himmelen bak huset*, er den røde tråden. I følge store norske leksikon er rødfargen i tillegg til å være gleden farge, blant annet også blodets og kjærlighetens farge (Tschudi-Madsen 2009). Blod gir assosiasjoner til død, og både død, kjærlighet og glede kan knyttes til Jons døde mamma. Tråden gir en trygghet for Jon. Mamma har strikket genseren den kommer fra, og dermed har også hun holdt i hver centimeter av tråden. Tråden gir også, som nevnt tidligere, både Jon og leseren noe å holde fast i mens historien fortsetter ut i det ukjente.

Utpå natta våkner Jon, rykker i tråden uten å få svar, og trosser redselen for å finne pappa. Han holder godt fast i den røde tråden, og følger den gjennom huset, ut ytterdøren, og inn i den skumle, mørke skogen. Jon klarer å legge redselen han føler til side, for pappa er jo i den andre enden av tråden, og da er det litt mindre skummelt. I enden av tråden finner ikke Jon bare pappa, men også mamma. De sitter og spiser på restaurant i plankehytta Jon og pappa har bygd, og de tomme klærne fra klesskapet er med som enten kelner eller tilskuere. Jon får snakke med mamma, og hun forklarer at hun kan gjøre alt som da hun levde, bortsett fra å være hos Jon og pappa. Dette skaper en trygghet for både Jon og leseren, og Heivoll gir her en slags forklaring på et tema mange mennesker i alle aldre lurere på, nemlig hva som skjer når vi dør. Mamma hjelper også Jon til å se at de levende klærne egentlig har mennesker i dem, de er bare er vanskelige å få øye på. Jon blir tryggere utover i historien, og skjønner at ikke alt han var redd for tidligere er farlig. Dette henger godt sammen med Bruno Bettelheims teori om at barn bearbeider egne traumer eller ting de synes er skummelt gjennom å lese eventyr (Møhl og Schack 1978:30). Bettelheim bygger sin teori på utviklingspsykologi, og dette burde da også gjelde for bildebøker eller annen litteratur, og ikke begrenses til eventyr.

Vi skjønner mot slutten av boka at Jon har drømt møtet med mamma. Uansett om det var drøm eller virkelighet, er det en fin tanke at våre kjære som ikke er blant de levende mer, fremdeles er med oss. Dette er en trygg tanke å avslutte boken med.

Det blodrøde oppslaget fra innsidepermen vises igjen som det siste leseren ser før han lukker siste permen.

Annas himmel av Stian Hole

Annas himmel er både skrevet og illustrert av Stian Hole. Dette gir seg utslag i godt gjennomtenkte og utfyllende oppslag. Boka tar opp alvorlige temaer som liv og død, sorg og kjærlighet. Hole er god til å gjennom ikonoteksten få fram sinnsstemninger og følelser, og leseren føler med hovedpersonene, og gjennomgår sorgprosessen sammen med dem.

Bokas forside tyder, som jeg kommer tilbake til senere, ikke direkte på at dette er en trist bok. Den klare, røde fargen er det som mest tyder på at vi sitter med ei bok om døden i hendene, men den pyntede elefanten med ei sommerkledd jente med vinger ridende på, kan gi leseren forventning om at denne boka handler om noe merkelig og smålt. Innsidepermen derimot, er mer illevarslende, med spiker som regner fra en sommerblå himmel. Og på tittelbladet får vi frampek om både fine ting, og om noe som går i stykker. Dette oppslaget ser nærmest ut som ei scrapbook eller påbegynt minnebok, med en natt-og-dag og en lapp limt inn med tape. Høyre side i dette oppslaget bærer boktittelen og navn på forfatter og forlag, men likevel gir den leseren informasjon om boka. Linjemarket denne sida er laget over, tyder på strenge rammer og struktur, men hendene i himmelfarger og øynene som ser på deg fra denne himmelen, bryter med rammene og søker kontakt med leseren.

Etableringsoppslaget gir oss en oversikt over hvor vi befinner oss og hvem hovedpersonen(e) er. Verbalteksten åpner med ei setning som gir leseren et innblikk i alle tankene og kaoset som befinner seg i Annas hode: "Nesen staves likt forlengs og baklengs, sier Anna. Regninger også" (s. 4). Øyet går først til Anna på høyre side av oppslaget, som henger opp-ned i ei huske og ser rett på leseren. Litt i bakgrunnen står en mann i svart dress med en bukett røde roser og ser mot Anna. Vi skimter også en kirke mellom Anna og hennes far, og skjønner at de er på vei til begravelse. Fargene i bakgrunnen er duse blå-, grønn- og gulfarger, og det eneste røde er håret til Anna og et par røde blomster som visner, og mister kronbladene sine i vinden. Disse blåser over hele oppslaget, og leseren følger vinden over til neste oppslag.

Der etableringsoppslaget er preget av ro og harmoni, er det neste oppslaget preget av kaos. Her har Hole klistret opp alt Anna ser når hun lukker øynene, deriblant elefanter, blomster, insekter, sjødyr, og ikke minst: flere øyne. Disse står som en motsigelse til Annas lukkede øyne. Øynene kan ses som et tegn på at noen holder øye med Anna eller leseren. Hvem denne noen er, er opp til leseren selv å finne ut, enten han tror det er en gud eller Annas mamma, eller kanskje noen helt andre. Her er det mye å studere for leseren, og dette er også et

slikt oppslag hvor man legger merke til nye elementer hver gang man ser det. Verbalteksten er her en del av bildet, og skiller seg ikke ut på samme måte som tidligere.

Det fjerde oppslaget er igjen preget av harmoni, både i verbalteksten og illustrasjonen, med en tydelig horisontal linje nederst i bildet og duse farger. Tilbake er pappa i svart dress, men han er nå vendt mer mot kirken, og står med bøyd hode som om han sørger. Anna er opptatt med at kaffekannen og en elefantfigur som står på bordet, er i familie. Anna tenker kanskje ubevisst på sin egen familie, som ikke er hel lenger, og forsøker å sette sammen andre elementer til en enhet. Det verken Anna eller pappa ser, og kanskje heller ikke leseren ved første øyekast, er kvinnen i himmelen som bøyer seg ned akkurat som for å kysse pappa. Kronbladene fra blomstene blåses også her forbi på vinden, som også blåser med seg blader fra trærne.

Femte oppslaget gir assosiasjoner til sommer og varme der Anna ligger i gresset og ser svalene skrive løkkeskrift på himmelen. Derfor kommer det neste oppslaget som en skarp kontrast til det forrige med linjeark over halvdel av den venstre sida. Idyllen brytes. Dette bekrefter også verbalteksten med at "I dag er det noen der oppe som sender spiker ned fra himmelen" (s. 12), og leseren får samtidig en forståelse av frampeket fra innsidepermen. Leseren skjønner at i dag er en vanskelig dag for Anna, selv om hun er optimistisk i fortsettelsen når hun håper det regner jordbær med honning i morgen. Det er fremdeles ikke nevnt med ord at noen er død, men leseren blir minnet på at noe ikke stemmer da pappa sier "Det er ikke sånn det skulle være" (s. 12). Illustrasjonen viser Anna som står i døra inn til et rom der bl. a. et ødelagt perlekjede, et par damesko og en hårbørste ligger rundt en pappkasse på gulvet. To kjoler på veggen tar fokus i bildet, og tar opp igjen elementer fra tidligere; solsikker og en påfugl med et øye i fjæra. Kjolene er for store til Anna. En vase med halvdøde, røde rose og et halvspist eple på en kommode gir assosiasjoner til noe som er avsluttet for tidlig, likt livet til den som dør for tidlig.

Igjen følges et oppslag preget av duse farger av et kaotisk oppslag. Sjette oppslaget er en eneste stor, mørkeblå påfugl med kjempemange øyne i fjærene sine. Bak påfuglen ses en nattehimmel med stjerner. Her trekkes det inn eksistensielle spørsmål i verbalteksten, som når Anna spør pappa "Hvordan rekker Gud å holde øye med alle?" (s. 14), og gir igjen leseren en følelse av at øynene holder øye med enten Anna eller leseren selv. Pappa har ingen svar, og Hole trekker leseren ned "på jorda" igjen med å beskrive at Anna klør på et myggstikk på leggen. Her vil det kanskje være naturlig for høytleseren å ta en pause og la teksten synke inn samtidig som leseren får god tid til å studere bildet med alle øynene. Hole legger også inn et litt humoristisk innslag her; påfuglen har fått ekstra store øyne bak et par svarte hornbriller.

Oppslagene i *Annas himmel* veksler mellom to ytterkanter, nemlig det mørke, skarpe og kaotiske, og det lyse, sommerlige og harmoniske. Oppslagene er proppfulle av elementer og detaljer leseren kan studere, og det er ei bok full av symboler, både åpenbare som spikerne i første innsidepermen, og de mer skjulte, som felte blader på bakken, klokke uten visere eller kvinneansiktet i himmelen. I de duse oppslagene bruker Hole mye rødt som kontrast. Som nevnt tidligere, symboliserer rødfargen bl. a. temperament, sinne, blod og død, men også kjærlighet (Tschudi-Madsen, 2009). Det er sannsynligvis bevisst fra Holes side at han velger elementer som er nettopp røde som kontraster til de duse fargene. For eksempel på oppslag sju henger ei vannkanne, ei postkasse, ei nyperose, en fiskesluk og et jordbær i fiskekroker fra himmelen – alle røde. På bakken ligger også skjell fra havdyr strødd. Dette kan være et symbol på gjenfødelse og oppstandelse i tillegg til kjærlighet (<http://snl.no>). I tillegg vekker sneglehus assosiasjoner om forlatte hjem og tomme skall.

Annas himmel er ei bok der man må bruke litt tid på for å få med seg alt. Selv om bildene er harmoniske og rolige, er det likevel masse for leseren og studere, både fra verbalteksten og fra illustrasjonene. Et eksempel finner vi i åttende oppslag (s. 18-19). Her undrer Anna på om det finnes noe på andre siden av speilbildet. Vi ser pappa og Anna ved bredden av et vann der Anna ligger og ser i vannspeilet. Det leseren kanskje ikke legger merke til med det første, er at speilbildet til pappa er en kanin. Det flyter også en rød rose på vannet, som kan virke noe malplassert, men fungerer som en påminnelse om det røde, som ikke er like fremtredende i dette oppslaget.

Niende oppslag kommer med et vendepunkt i historien. Dette oppslaget er enkelt og uten den overflod av detaljer som preger mange av de andre oppslagene. Anna oppdager et hull i himmelen, som sannsynligvis er speilbildet i vannflaten, og hun og pappa hopper uti. Leseren blir nå tatt med på en reise gjennom himmelen under vann, og leseren kan bade sammen med dem blant alskens vesener fra både hav- og himmelsfæren. Dette oppleves som en flukt fra alt det vonde, som en reise gjennom tid og rom. Vi blir med under havet og opp i himmelen, og midt i denne reisen kommer ei side med linjeark igjen (s. 26), som et innslag av virkelighet midt i drømmen. Heretter legger også Hole inn mer og mer humor i samtalen mellom Anna og pappa, som kommer til syne i verbalteksten. Det er som om pappa blir dradd med på Annas merkelige tankerekke. På side 27 blir leseren invitert til å bla om da Anna og pappa og fisken de flyr på er på vei for full fart mot neste side.

Oppslag fjorten har igjen en spredt komposisjon og fremstår som kaotisk. Eneste verbaltekst er pappa som sier ”Det hender noen brev forsvinner på veien” (s. 31). Ut fra forrige oppslag tolker jeg alle disse menneskene og rosene i havet sammen med dette

utsagnet, som at noen mennesker dør før de blir gamle. Bl. a. finner vi Elvis Presley blant dem som befinner seg i havet, som et eksempel på en som døde for ung. Igjen driver Anna og pappa leseren til å bla om da Anna allerede er halvveis forsvunnet over til neste side. Og neste oppslag er stille og uten verbaltekst. Dette er et oppslag hvor leseren stopper opp og tenker over bildet som viser Anna og pappa flygende gjennom himmelen med svevende, døde mennesker og dyr. Fokus i bildet er en forstørret kvinne, og det er overvekt av kvinner blant de døde (s. 32-33). Til og med marihøna fra de tidligere oppslagene svever på ryggen.

Videre følger tre oppslag der Anna og pappa funderer over hva mamma finner på i himmelen, før pappa får leseren ned på jorda igjen ved å spørre Anna hvordan de skal komme seg ned igjen. Anna svarer at de skal gjøre som katten og lande på beina, og siste linja i verbalteksten forteller at "Endelig smiler pappa" (s. 40). Nederst på høyre side av oppslaget skimter vi kirka hvor begravelsen skal finne sted, og ganske riktig: Neste oppslag, som er det siste, tar oss tilbake til etableringsoppslaget, med den forskjellen at det er pappa som henger smilende opp-ned i husken, og Anna som snakker i verbalteksten, som står på et helsides linjemark: "Nå er jeg klar. Skynd deg, pappa, vi må dra, eller så kommer vi for sent" (s. 42). I bakgrunnen ser vi en båt som ligger med årene klare, klar til å ta Anna og pappa med over vannet til kirken; den lange, tunge veien rundt vannet og bort til kirka er nå blitt enklere for de to.

Som nevnt er hovedtema i *Annas himmel* død og sorg. Den viser godt det at mennesker sørger på forskjellige måter, og at det selv gjennom den vanskelige tida for den som sørger, også finnes skjønnhet å glede seg over. Bokas illustrasjoner spiller veldig godt sammen med verbalteksten. Bildene komplimenterer og utfyller den, samtidig som den spiller en avgjørende rolle i historien selv. Det er gjennom de symbolrike og vakre illustrasjonene at leseren tar del i reisen gjennom himmelen til Anna. Som et siste tegn på at det kommer bedre dager, har Hole latt det regne jordbær i stedet for spiker på den bakre innsidepermen.

Sammenlikning av *Annas himmel* og *Himmelen bak huset*

Jeg har nå sett nøye på de to bildebøkene, og jeg er overrasket over hvor godt de begge fungerer til tross for at de er så ulike i utforming og karakter. Begge bøkene tar leseren med på en drømmeaktig reise gjennom hovedpersonens sorgprosess, og sekundært føler vi også hvordan pappa i begge familiene endrer sinnsstemning og får bearbeidet sorgen sin etter hvert som historien skrider frem. Vi har få personer å forholde oss til i begge bøkene, og dette gjør at leseren setter fokus på handlingen fremfor å huske hvem som er hvem. Dette er en fordel når et så alvorlig tema tas opp.

Bøkene er som sagt svært ulike i utforming. Der den ene er dyster og trist, er den andre lys og lett, og de gir leseren veldig forskjellige assosiasjoner og følelser. *Himmelen bak huset* har atskillig mer verbaltekst enn *Annas himmel*, og her kommer en av forskjellene på de to bøkene tydelig fram; I *Himmelen bak huset* er det i hovedsak verbalteksten som forteller historien. Illustrasjonene fremhever og tydeliggjør det teksten skriver om. I *Annas himmel* er det motsatt. Her er det illustrasjonene som forteller historien og lokker leseren til å bla om, og verbalteksten blir mest brukt til å fortelle detaljer som illustrasjonene vanskelig kan vise, som f. eks. dialogen mellom Anna og pappa. Det er også en overveldende overvekt av illustrasjoner i ikonoteksten i *Annas himmel*, i motsetning til *Himmelen bak huset*, som har mye verbaltekst.

Jeg vil si at i *Annas himmel* har illustrasjonene en selvstendig funksjon. De står ikke nødvendigvis til verbalteksten på en forklarende eller gjenfortellende måte, og vi finner også et oppslag helt uten verbaltekst (s. 32-33). I *Himmelen bak huset* derimot, har illustrasjonene strengere rammer å utspille seg innen, og de har gjenfortellende funksjon. De forklarer hva verbalteksten mener, og forteller ikke leseren noe nytt (Mjør et. al. 2000:121-125).

Som tidligere nevnt har Åse Rostvåg undersøkt hvordan barn velger bildebøker når de blir presentert for forsiden til flere bildebøker. Hun fant da ut at barn først og fremst stort sett velger det de kjenner fra før. Det andre kriteriet barn velger fra, er fargene på forsida (Rostvåg 2010:48-59). Dersom vi sammenlikner forsiden på *Himmelen bak huset* og *Annas himmel*, er disse ganske ulike. Førstnevntes forside er mørk og dyster, og kan skape forventninger til at noe skummelt eller trist skal skje med gutten som står i døråpningen og ser ut mot den store, mørke skogen utenfor. Gutten holder i den røde tråden, og den røde ryggen på boka strekker seg framover noen centimeter på forsida. Rødt kan, som nevnt tidligere, gi assosiasjoner til sinne, temperament, blod og død i tillegg til kjærlighet, og er således en god indikator på hva

boka inneholder. Gutten holder også et godt grep om den røde tråden, og vi kan dermed få inntrykk av at det er han som føler disse følelsene. Modalitetene på forsida til *Annas himmel* står i skarp kontrast til *Himmelen bak huset*, selv om begge bøkene har døden som tema. Holes bok har er klar, rød bakgrunn, og ordene ANNAS HIMMEL står med store bokstaver i ulike duse farger. Ei jente med vinger i gul kjole flyr på en flott pyntet elefant som trekker et anker etter foten. Illustrasjonen er interessant å se på, og gir et frampek om at når vi blar om, kommer boka til å handle om en reise der utrolige ting kan skje. Rostvåg skriver: "Bildeboka er et medium som gir barn som ikke kan lese sjøl, mulighet til å lese bildene og ta et valg. Hvis barnet ikke liker bildene i ei bok, er det en utfordring for formidleren å skape interesse for boka" (Rostvåg 2010:47). Ut fra dette tror jeg man vil finne at *Annas himmel* appellerer til flere barn enn *Himmelen bak huset*. Da *Himmelen bak huset* har såpass mye verbaltekst i tillegg til en mørk forside, kreves det en lytter/leser som er litt eldre, kanskje til og med oppe i ungdomsalderen.

Det tydeligste symbolet de to bildebøkene har felles, er rødfargen. I begge bøkene finner vi den som en tydelig påminnelse om at her er det noe som er vondt og sårt, og i begge bøkene gjøres mot slutten om til å gjelde noe godt og trygt i stedet. Det siste vi ser i *Annas himmel* er jordbærene som hun ønsket i stedet for spiker, og Jon assosierer den røde tråden med mammas kjærlighet og at mamma finnes i andre enden av tråden. Dette henger også fint sammen med Løgstrups meninger om at man ikke skal ta motet fra barneleseren, men la det gå hovedpersonen vel (Løgstrup 1974:19). Uansett hvilken bok man leser, vil den kunne lære leseren noe om hvordan vi mennesker ser på døden og sorg. De tar begge opp barns tanker rundt disse emnene på en åpen og varm måte.

Konklusjon

Bildebøker er en fin måte å lære barn om vanskelige temaer, som døden i disse tilfellene. Barn har ofte mange spørsmål rundt slike vanskelige emner som voksne ikke har svar på, og da kan det være fint å lese og studere hvordan andre opplever sorgen og møtet med det ukjente som døden representerer. Felles opplevelser og felles undring er noe mange barn vil sette pris på.

De bildebøkene jeg har sett på her, tar opp et ømfintlig emne på en var og fin måte, som både barn, ungdom og voksne vil kunne ha glede av å lese.

Litteratur

- Bjorvand, Agnes-Margrethe og Lillevangstu, Marianne. (2007). "Ord + bilde = sant. Om arbeid med moderne bildebøker". I Lillevangstu, Marianne, Tønnessen, Elise Seip & Dahll-Larssøn, Hanne (red.), *Inn i teksten – ut i livet. Nøkler til leseglede og litterær kompetanse* (s. 107-121). Bergen: Fagbokforlaget.
- Heivoll, Gaute: *Himmelen bak huset*. Slovenia: Cappelen Damm, 2008.
- Hole, Stian: *Annas himmel*. Latvia: Cappelen Damm, 2013.
- Kaldestad, Per Olav og Vold, Karin Beate: *Årboka. Litteratur for barn og unge 2008*. Oslo: Det Norske Samlaget, 2008.
- Løgstrup, Knud Ejler: Moral og børnebøger. I Møller Kristensen, Sven, *Børne- og ungdomsbøger* (s. 18-24). Gyldendal, 1974.
- Mjør, Ingeborg, Birkeland, Tone og Risa, Gunvor: *Barnelitteratur – sjangrar og teksttypar*. Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2000.
- Mjør, Ingeborg, Birkeland, Tone og Risa, Gunvor: *Barnelitteratur – sjangrar og teksttypar*. Oslo: Cappelen Forlag, 2006. (2009: 2. utgave, 3. opplag).
- Møhl, Bo og Schack, Maj: "Eventyrterapi eller kunsten at gjennomleve barndommen". *Bixen*, nr. 5, 1978.
- Rostvåg, Åse (2010). Hvilke valg tar barna når de selv velger bøker? I Tønnessen, Elise Seip (Red.), *Sammensatte tekster: Barns tekstpraksis* (s. 46-61). Oslo: Universitetsforlaget.
- Tschudi-Madsen, Stephan. "Fargesymbolikk". I Store norske leksikon (14. februar 2009). Hentet 16. januar 2014 fra <http://snl.no/fargesymbolikk>
- "Sneglehus", I Store norske leksikon (15.februar 2009). Hentet 18. januar 2014 fra <http://snl.no/sneglehus>
- "Kamskjell", I Store norske leksikon (28. august 2013). Hentet 20. januar 2014 fra <http://snl.no/kamskjell>